

Posudek bakalářské práce Jany Sedlákové „Vyčerpáva vedomie podstatu myslenia? Význam pojmu „cogitare“ u Descarta“, Filosofická fakulta University Karlovy, 2003, 49 str.

Cílem práce je kritika tradičního ztotožňování myšlení s vědomím, které je připisováno Descartovi. Autorka vede svou argumentaci přehledným, analytickým způsobem a mezi přednosti její práce patří i precizně vypracovaná osnova, v níž je čtenář nejprve obeznámen s tradičními interpretacemi Descarta ztotožňujícími myšlení s vědomím, posléze jsou představeny hlavní tři námitky proti tomuto „ortodoxnímu čtení“, načež autorka prezentuje alternativní interpretace pasáží, podle nichž v mysli nemůže být nic, čeho by si nebyla vědoma (např. AT VII 246). Ve čtvrté kapitole pak autorka postupně rozebírá jednotlivá místa, v nichž Descartes připisuje mysli schopnost obrátit se k sobě samé a nahlížet na své ideje a po analýze specifických stavů mysli, jakými jsou emoce a sen, dochází k závěru, že vědomí není pro Descarta tím nejhodnějším explanačním pojmem, který by mu umožňoval vymezit podstatu myšlení. Ve všech kapitolách přitom autorka prokazuje schopnost systematického rozboru konkrétních pasáží zasazených do kontextu i talent synteticky pojmut vztah vědomí a myšlení napříč Descartovým dílem.

Je jen škoda, že si autorka nedala větší práci s rozbořením pozice, proti níž se kriticky vymezuje a kterou označuje jako „ortodoxní čtení“. Dlouhá poznámka pod čarou na str. 4 tuto pozici vymezuje v podstatě jen na základě přehledové a popularizační literatury, jako je Neffův Filosofický slovník. O něco přesvědčivější je kapitola 2.2., v níž je „ortodoxní čtení“ velmi stručně prezentováno na příkladu několika současných autorů (D. Sturma, R. Scruton, B. Williams, A. Kenny), jejichž autorita a vliv jsou bezpochyby větší než zmiňovaného V. Neffa. Těmto tradičním interpretacím se autorka snaží oponovat svou vlastní kritickou tezí, podle níž pojem vědomí *neozřejmuje* pojem myšlení. Tuto tezi poprvé předkládá v pozn. p. čarou 14 na str. 8. Avšak v průběhu své práce postupně dochází ke zjištění, že myšlení se v Descartově koncepci přece jen vyznačuje i tím, že jsme si vědomi svých myšlenek, a tak terč své kritiky nakonec omezuje na ty, kteří by snad tvrdili, že vědomí *vyčerpává* podstatu myšlení (str. 45). Skutečně však něco podobného uvedení autoři tvrdí?

Za mírně problematickou považují také argumentaci na str. 12-13, v níž autorka odmítá možnost, že by Descartes ztotožňoval myšlení s vědomím, na základě toho, že prý Descartes vychází z přirozeného chápání pojmu myšlení. Nejsme právě v 2. Meditaci svědky toho, jak staré pojmy dostávají v průběhu Descartovy metodické skepse a následné rekonstrukce na základě jasných a zřetelných idejí zcela nový význam? Vždyť např. pojmy duše a těla jsou vymezeny oproti tradici i vůči soudobému běžnému chápání zcela novým způsobem. Není proto jasné, proč autorka principiálně vylučuje možnou re-definici pojmu myšlení, a to právě na základě schopnosti mysli vztahovat se bezprostředně ke svým vlastním obsahům.

V 5. kapitole se autorka věnuje podrobnému rozboru té části *Vášní duše*, která se týká jejího tématu: rozdělení aktivních a pasivních stavů duše a způsobu, jimiž si duše uvědomuje své obsahy. V této souvislosti vyčítá Descartovi jistou nesrovnalost: „neměly by být afekty právě důsledkem stavu těla, a tedy ne příčinou tohoto stavu“? Ve *Vášních dušech* ovšem nevidím k takové námitce důvod: afekty podle Descarta skutečně mají svůj původ v těle a zároveň je duše pociťuje jako *své stavy*, protože se jí bezprostředně týkají. Autorkou citovaná pasáž (hlavní účinek afektů spočívá v tom, že podněcují duši k tomu, aby chtěla to, nač je připravené tělo (např. utíkat)), není s výše uvedenou tezí o tělesné příčině afektů duše v rozporu. Afekt strachu vzniknul působením živočišných duchů v těle, duše tento

strach pociťuje, a je tak motivována k tomu, aby si žádala útěk. Toto výsledné chtění tedy není příčinou strachu, ale spíše úmyslem duše vyplývajícím z již přítomného afektu.

Konečně v jinak velmi pečlivě redigovaném textu najdeme i pasáže, které by si zasloužily preciznější formulaci či vysvětlení: Co má autorka na mysli pojmy „konfúzní až zbytečné“, když cíl své práce vymezuje slovy: „postupné vylíčení problematiky významu „vedomia“, ktoré je buď príliš konfúzne alebo zbytočné.“ (str. 6) ?

Navzdory těmto námitkám je ovšem třeba zdůraznit, že autorka ve své práci prokázala jak důvěrnou obeznámenost s celkem Descartova díla, tak i schopnost vlastní kritické analýzy klíčových pasáží, včetně těch nejobtížnějších. Její práce si proto bezpochyby zasluhuje být obhájena a hodnocení, které jako oponent navrhuji, zní „výborně“.